

משה חיים פלח

בשיטת הרמב"ם בדין תחומין למעלה מעשרה

ברשות הרבים מקורה פטור לפי שאינו דומה לדגלי מדבר, כן צלי ספק המהלך י"ב מיל על פני המים המועטים פטור לפי שאינו דומה למחנה ישראל, וכבר בארנו מה שחייב בזה מן הגנות שיהיה המעביר על פני המים אסור מדרבנן והמהלך לוקה מן התורה, וצורה עולם עד עלינו שמעולם לא חשבנו שיתעלם זה מעיני תלמיד חכם שיהיה צריך להאריך בו זה האורך הגדול עכ"ל (והו' בקצרה בב"י סי' תד יעו"ס).

והנה צביאור הלכה (סי' תד) תמה על שיטת הרמב"ם דליכא איסור תחומין בכרמלית, דהא רבי עקיבא דסבירא ליה דתחומין דאלפים אמה דאורייתא יליף ליה מערי הלויים, והא התם אלף אמה השנייים הוו שדות והא שדות לא הוו רשות הרבים, ומתחומין דר"ע נשמע לדידן בתחומין די"ב מיל [ויש להעיר, דמדברי רש"י בקוטה (כז ב) נראה דלרבי עקיבא לא היה ללויים אלא מגרש אלף אמה, ולא ניתנו להם כלל עוד אלף אמה דשדות, ולכא' לפ"ז לא קשיא כלל, אך מ"מ יש לקיים קושית הצביאור הלכה בשיטת הרמב"ם (פי"ג משמיטה ויבול

בעי רב חנניא יש תחומין למעלה מעשרה או אין תחומין למעלה מעשרה עמוד גבוה עשרה ורחב ארבעה לא תיבטי לך דארעא סמיכתא היא כי תיבטי לך בעמוד גבוה עשרה ואינו רחב ארבעה אי נמי דקאזיל בקפינה לישנא אחרינא בספינה מאי כו', נידון הגמ' צריך ציבור, דאמאי לא יהא איסור תחומין למעלה מעשרה, ומצינו בזה כמה דרכים (ונת' במקו"א).

והנה כתב הרמב"ם בתשו' (בלאו סי' זי"ז) ל שהשאלה אם אסור תחומין למעלה מעשרה או למטה מעשרה אמנם היא ביבשה כמו שנתבאר בתלמוד, ואתם בני אדם כולכם החכמים מכס או שאינם חכמים, איך יתכן להיות תחומין דאורייתא על פני מים שלא תדרוך בו כף רגל והוא כרמלית והם הנהרות כולם והמים בין היו מועטים בין היו רבים הם כרמלית והטלטול בהם אפי' בצלף מיל אמנם הוא אסור מדרבנן, וכל שכן שזה לא יעלה בדעת בר בי רב דחד יומא שיהיה בהליכה צמים איסור תחומין דאורייתא ממחנה ישראל שהוא רשות הרבים, והלא ידע שאיסור הטלטול שיש בו חיוב סקילה אמרו בו המעביר ארבע אמות

דצקעה הויא כרמלית פירשו רש"י ורוב הראשונים דצקעה היינו שדות [ורבנו אברהם מן ההר (בתש"ו) (ש) כתב אף בשיטת הרמב"ם ד'שדות' טס"ה יעו"ש].

והנה מצואר בדברי הרמב"ם, דדבר פשוט הוא דכל היכא דליכא איסור הולאה ליכא נמי איסור תחומין, ואי אפשר כלל דיהא המטלטל פטור והמהלך צרגליו חייב, וגדר הדבר צריך ציאר, דמה ענין איסור תחומין לאיסור הולאה.

עוד צריך ציאר, דהא בכ"ד מצואר להדיא דאיכא איסור תחומין אף ברשות היחיד, וכדתנן במתני' דאף בנתנוהו ודיר וסהר אסור לנאת מד' אמות לרבי יהושע ולרבי עקיבא, ואף לרבן גמליאל וראב"ע דשרו, דעת הרמב"ם (פכ"ז משנת הי"ג) גופיה כשיטת הרמב"ן ורש"י דהיולאל לדעת ונכנס לדיר וסהר אסור לית ליה אלא ד' אמות.

ובו צסוגין מצואר להדיא דבעמוד גבוה עשרה ורחב ארבעה ודאי דאיכא תחומין אף למעלה מעשרה וכן פסק הרמב"ם (שם הי"ג).

ובו תנן להדיא לקמן (סא א) למודד שאמרו נותנין אלפים אמה שאפילו סוף מדתו כלה במערה, וכ"פ הרמב"ם (שם הי"ה) וז"ל המהלך אלפים אמה שיש לו להלך ושלמה מדתו בתוך דיר או סהר או מערה או בתוך

ה"ז) דציארו האחרו' דעתו לכלולי עלמא ניתנו שדות ללוים ואכמ"ל].

ואף דכבר דנו האחרו' דיתכן לחלוק ציסודו גדר דין די"צ מיל לדין מגדר דין תחומין דאלפים אמה לר"ע, וא"כ אפשר דדוקא צדין תחומין די"צ מיל דאורייתא סבר הרמב"ם דליכא איסור תחומין בכרמלית משא"כ צדין תחומין דאלפים אמה דרבי עקיבא, אף מדנקט הרמב"ם דדבר פשוט הוא ואין צריך להאמר, משמע טפי דאף בתחומין דאלפים אמה דר"ע כן הוא.

אך לכאו' יש ליישב בפשיטות, דהרמב"ם אזיל לטעמיה, דהנה לשון הרמב"ם (פי"ד משנת ה"א) איזו היא רשות הרבים מדצרות ויערים ושווקים כו', ובכמה כת"י הגירסא יערות ושדות, וכן העתיק (ני"צ"ח"ד ד"ע ע"ג) וז"ל כתב הרמב"ם מדצרות ויערות ושדות וכל מקום שהדרכים שלהם מפולשים כו' עכ"ל, וכן בהלכות עירובין (פ"א הי"ד) לשון הרמב"ם ומפני מה תיקן שלמה דבר זה כדי שלא יטעו העם כו' ויחשבו שהשוקים והרחובות הואיל והן רשות לכל הרי הן כשדות וכמדצרות כו', ומצואר דאף השדות רשות הרבים הן [ויעוין בתש"ו ברכת אברהם לרבנו אברהם בן הרמב"ם (סי' טו)] מיהו דעת רוב הראשונים (שנת 13) דמדבר בזמן הזה הוי כרמלית, וכן בהא דמצואר בגמ' (שנת 1 א)

תחומין חמיר מהולאה, איכא למיתמה נמי מסוגין דמיצעי ליה דדילמא איכא איסור תחומין למעלה מעשרה, והא גבי הולאה הוי מקום פטור, וזוהי הרי מבואר להדיא בדברי הרמב"ם (במשו"ס) דהוי דאורייתא, דפסק שם דביצעה ציותר מי"ב מיל הוי ספיקא דאורייתא אי יש תחומין למעלה מעשרה [ובערוך השולחן (סי' תד ס"ו)] כתב דכיון דמעציר ברשות הרבים חייב אף למעלה בעשרה ה"נ מהאי טעמא י"ל דאיכא תחומין למעלה מעשרה, ויל"ע דמדברי הראשונים בכ"ד (גא, א, שבת ה, א, זא א) מבואר דגדר דינא דמעציר למעלה מעשרה חייב היינו משום דהאדם עלמנו עומד ברשות הרבים למטה מי, ולהכי חייב אף החפץ מונח כלמטה מי, וה"ט לא שייך בתחומין [ואף לדברי הראשונים דמשמע מינייהו דהוי גזיה"כ דילפי' ממשא בני קהת, ולהכי הוי דין דמעציר דוקא, לכאוי' אין זה שייך הכא בתחומין, דמהיכ"ת דדין תחומין יאה

המדניה אינו מהלך אלא עד סוף מדתו, ואין אומרין הואיל וכלתה מדתו בתוך רשות היחיד מהלך את כולה כו' עכ"ל.

ובאמת לשון הרמב"ם (ה"ד) בגדר היתירא לשבת צדיר וסתר מהלך את כולן, מי ששבת צדיר שצמדצר או צקהר או צמעה וכיוצא בהן מרשות היחיד מהלך את כולה וחוצה לה כו', הרי דגדר הדין משום דהוי רשות היחיד, וכמו כן חזינן בגמ' (טו א, נ ג) דבעינן היקף לדירה דומיא דרשות היחיד.

ולכאוי' היה מקום לדון דהא דאיכא איסור תחומין ברשות היחיד היינו מדרבנן^ה, אך אכתי נ"ב דכיון דמבואר בדברי הרמב"ם דאי אפשר כלל דיהא איסור תחומין חמיר מהולאה, אמאי מדרבנן יחמירו באיסור תחומין טפי מהולאה.

ועוד יש להקשות, דהא בעיקר כללא דהרמב"ם דאי אפשר דיהיה איסור

^א ומדברי הקרית ספר (פכ"ו משנת) נראה לכאוי' דחילק בין רשות היחיד המוקפת מחילות, דזוהי נטה דליכא איסור תחומין מדאורייתא, לבין רשות היחיד דעמוד דזוהי איכא איסור תחומין דאורייתא, וז"ל חוץ לשנים עשר מיל למעלה מעשרה בעמודין שגבוהין עשרה ואין רחבין ארבעה הרי זה ספק אם יש תחומין למעלה מעשרה או לאו והוא ספקא דאורייתא ולחומר אכל במקום שיש בו ארבעה על ארבעה אסור מדאורייתא לזאת אפילו אמה אחת, ואיסורה דתחומין לא הוי אלא ביצעה דומיא דמחנה ישראל אכל בימים ובנהרות ובכרמלית אפילו אלק מיל מותר מדאורייתא, ורשות היחיד המוקף מחילות נראה דאינו נחשב בתוך שנים עשר מיל לא בתחילה ולא בצמנע ולא בסוף אלא בעינן שנים עשר מיל כדגלי מדבר עכ"ל, ולכאוי' משמע דנקט דלענין תחומין דוקא מחילות לא חשיבי דומיא דדגלי מדבר, אך רשות היחיד דעמוד שפיר חשיבא דומיא דדגלי מדבר, ואף דלענין הולאה הויא רשות היחיד, אך בשיטת הרמב"ם גופיה, דנקיט כללא דאי אפשר דיהא המטלטל פטור והמהלך חייב, לכאוי' ל"ש לחלק זוהי.

צטפל, ויעוין צריטב"א (לקמן ז' ז) דמצואר להדיא דמדרבנן איכא איסור צטפילה (עכ"פ לדידן דקי"ל כרבנן התם) ולכאוף לפ"ז צריך ציאור גדר היתר טלטול בגדי האדם.

ולכאוף יתכן דהוי היתר מיוחד, וכעין דמצאו גבי מטר דכתב הרא"ש (פ"כ דשבת ס"ג) ללא דקדקו צמהלך צרשות הרצים ומטר סותף על ראשו ועל לבשו משום הוצאה, וצטעמא דמילתא כתב הט"ז (ס"י שכו סק"צ) דצוה אי אפשר להמנע ממנו שהאדם הולך צרשות הרצים ופתאום צא מטר עליו לא גזרו ציה רבנן יעו"ש (וכן הסכים הגר"א ויעוין צ"י וצאח' טס) אך לא משמע כן.

אך צפשוטו יש לומר דהוא הדין הוצאה בגדי האדם לא חשיבא מלאכה כלל, וע"ד דנתבאר לענין הילוך האדם גופו, ולא צעינן צוה לדין טפילות [ויעוין צאחרו' (ס"י טא סל"ו) דאף למ"ד דאסור ללבוש שתי חגורות שאין מלבוש מפסיק ביניהם, מ"מ אינו אלא מדרבנן, ויעוין צשעה"ז (ס"ק קסה) דכן משמע לקמן צר"פ המוצא תפילין (צה ז) יעו"ש, ולכאוף ז"צ גדר הך חומר, אך למשנ"ת יש לצבאר, דכלל בגדי האדם לא צעינן להיתר דטפלות, אלא לא הוי מלאכה כלל, וצוה אף מדרבנן שרי, אך צשתי חגורות דלית בהו צורף, לא שייך הך טעמא, אלא דמ"מ איכא טעמא דטפלות, אך טעמא

דמי למעצור (ויל"ע צגדר החילוק צין מעצור וזורק להך שיטה)].

והנה עיקר ציאור צצרי הרמב"ם, דתלה גדרי איסור תחומין בגדרי איסור הוצאה נראה פשוט, דגדר איסור תחומין הוי ממש כדין הוצאה דעלמא, דהרי המעצור את חצירו ד' אמות צרה"ר חייב משום הוצאה [כל דליכא משום חי נושא את עצמו] ואף הנושא את עצמו ע"י דבר אחר (כגון המוליך עצמו צכסא) צידדו האחרו' דאיכא צוה איסור הוצאה משום גופו ממש, וצ"צ א"כ אמאי צאדם המהלך ד' אמות צרשות הרצים או היוצא מרשות לרשות ליכא איסור הוצאה.

ולכאוף ציאור הצברים, דהילוך האדם לית ליה טס מלאכה [ויעוין צחזו"א (או"ח ס"י טא סק"א) אכילה התמידית היא דרך צרירה ודרך טחינה ולא חייל עליה טס עוצדא ועמל מלאכה עכ"ל].

וכמו כן יש לדון צוה דליכא איסור הוצאה צצגדי האדם, וצפשוטו י"ל דהיינו מדין טפילה, והנה האחרו' דנו האס דין טפילה מהני להתיר אף מדרבנן [והא דתנן (שבת זג ז) ליטנא דפטור אצל אסור היינו משום דהתם איכא איסור מחמת האוכלין פחות מכשיעור ומחמת החי עצמו] או דילמא לא מהני אלא דליכא חיובא דאורייתא, אך מדרבנן איכא איסור אף

והנה נחלקו הראשונים במעביר ד' אמות
 מרשות היחיד לרשות היחיד דרך
 רשות הרבים אי חייב, דשיטת התוס' (לעיל
 לג א ובשבת ז א) דחייב וכן דעת הראב"ד
 (הוצא במאירי סוכה מג א) וכן משמעות רש"י
 ותוס' בסוכה (שס) ויעוין עוד בספר
 המכתס (סוכה שס) בשם הר"ש, ואילו
 הרמב"ן והרשב"א והריטב"א (לג א, שבת ז
 א) פליגי דליכא בזה חיוב דאורייתא.

ובדעת הנך ראשונים דאסרי מדאורייתא
 מצינו ב' דרכים, דמדברי תוס'
 בשבת (בא) נראה דהוי חיוב מחודש כעין דין
 מושיט, ואף בליכא ד' אמות ברה"ר, דחיובו
 על עגם ההוצאה מרה"י לרה"י, אך ריהטת
 התוס' (לג א) דחיובו מדין מעביר ד' אמות
 ברה"ר ודוקא היכא דהעביר ד' אמות
 [והוסיפו שם 'ומקום עקירתו והנחתו הוי
 רשות היחיד' וכוונתם לדלין עקירה והנחה
 סגי אף בעקירה והנחה ברשות היחיד] וכן
 נקטו הגרע"א וכמה אחרו' דעתם, וכן
 מבואר בדברי הראב"ד (הג"ל).

והרשב"א (לג א) השיג אהך שיטה וכתב
 דמדדין מושיט ודאי דליכא לחייב
 והאריך להוכיח כן, והוסיף עוד
 ד'מסתברא' דמשום מעביר ד' אמות נמי
 ליכא לחיובי ואף בהעביר ד' אמות יעו"ש.

והגרע"א תמה בסתירת דברי תוס', דלקמן
 (לג ז) כתבו בשם מהר"י (מקינין)

דטפלות מהני רק מדאורייתא, אך מדרבנן
 אסור וכמבואר בריטב"א (זאז) וכו"ל].

ומעתה נראה דדין תחומין נחדש, דכל
 דמהלך הילוך מרובה חוץ למקומו,
 שפיר איכא בזה ענין מלאכה, ונהי ללא
 אהדריה קרא ללאו דלא תעשה כל מלאכה,
 אך מ"מ נאסרה הך מלאכה בדין תחומין,
 ומה"ט איכלל איסור תחומין בקרא
 דאיסור הוצאה.

ויעוין בספר העיתים צדיני הוצאה (סי'
 קנט) דכילל איסור תחומין עם דיני
 הוצאה וז"ל כל בר ישראל ששבת שבת
 במדבריות באתר דלית תמן מחיצתא אין לו
 לטלטל אלא ד' אמות והילוך גופו עד אלפים
 אמה אי אינטריך ליה מידי התם וברה"י אם
 הוא מיוחד לו לבדו מטלטל את כולו ומהלך
 גופו חוץ לרשותו אלפים אמה ואם אינו
 מיוחד לו אלא שיש שם דירין הרבה מטלטל
 בכולו ע"י עירוב וגופו של אדם מותר לו
 להלך מרשות לרשות עד אלפים אמה אבל כי
 שלמו אלפים אמה לא שנת מרשות לרשות
 ולא שנת בתוך רשות אחד עצמו אסור לפסוע
 אפילו פסיעה אחת קטנה עכ"ל [ויעוין עוד
 בס' העיתים (סי' לז) צדיני תחומין וז"ל ודאי
 דבר ברור הוא אדם עצמו יכול ללכת מרשות
 לרשות בשבת ובלבד שלא ילא חוץ לתחום
 עכ"ל, הרי דהותרך לבאר בהלכות תחומין,
 דליכא איסור הוצאה ציציאת אדם
 מרשות לרשות].

(שנת 15 א) שכתב וז"ל ברשות אחת אין אומרים קלוטה כמי שהנחה שאם כן אף כשזורק עשר אמות מרשות הרבים ונחה בכרמלית יהא חייב מטעם קליטה, אבל מרשות לרשות אף בלא הנחה חייב עכ"ל, ולכאורה מצוהר דפשיטא ליה דלחיוז מעביר ד' אמות ברשות הרבים צעין עקירה והנחה ברשות הרבים דוקא.

אך יעוין בדברי המאירי לקמן שם (15 ב) שכתב וז"ל אין צריך לומר בזורק מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים בצאמצע שאם היה ברשות הרבים שבצאמצע ד' אמות חייב עכ"ל יעו"ש, והוא כדבריו בסוכה בשם הראב"ד.

ומבארים בזה, דדעת המאירי לחלק בין עקירה והנחה ברשות היחיד דהויא מקום חיוז, לבין עקירה והנחה בכרמלית דהויא מקום פטור, דנהי ללא צעין עקירה והנחה ברשות הרבים, אך צעין מיהא עקירה והנחה ברשות חיוז [ולפ"ז יישבו נמי קושית הגרע"א הנ"ל בסתירת דברי תוס', דמש"כ תוס'] (15 ב) בשם מהר"י מקינון דפטור הא מיירי בעקר מכרמלית, משא"כ מש"כ תוס' (15 א)

דהעוקר מכרמלית והעביר ד' אמות צרה"ר פטור, והא כיון דאינהו סבררי דלחיוז מעביר ד' אמות צרה"ר סגי אף בעקירה והנחה צרה"י, לכאוף ה"ה דמהני עקירה והנחה בכרמלית, דמה לי עוקרו מכרמלית או מרשות היחיד יעו"ש והניח צ"ע.

והנה המאירי בסוכה (15 ב) העתיק דברי הראב"ד דמעביר מרה"י לרה"י והעביר ד' אמות צרה"ר חייב ושתיק ליה², ואף דלקמן (15 ג) העתיק המאירי את דברי גדולי הדור (כינוי לראב"א) אך יעו"ש דהעתיק רק הא דפטור הראב"א מדין מושיט, ולא העתיק סיוס דברי הראב"א דפטור אף במעביר ד' אמות ברשות הרבים, וי"ל דבזה באמת חייב וכמצוהר בדבריו בסוכה, יעוין שם [15 ז] גדולי הדור מתמיהים בזה שאין הושטה אלא שצראש הדבר שמושיטין אותו מונח צרה"י וזוראשו האחד ברשות שניה כקראי העגלות ואף הוצאה מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים אינו חייב מן התורה שאין הוצאה גמורה אלא עוקר מרשות היחיד ומניח ברשות הרבים עכ"ל].

אך בדברי המאירי בשבת צפרק הזורק מצינו לכאוף סתירה בזה, דיעוין במאירי

² וז"ל גדולי המפרשים תירצו בזה שעיקר הגזירה היא בהוצאה מרשות היחיד שלו והכנסה לרשות היחיד של צקי דרך רשות הרבים וכיון שאינו מניחה ברשות הרבים אין כאן לא חיוז הוצאה ולא חיוז הכנסה אלא חיוז העברה, ואף על פי שחיוז העברה צריך הנחה ועקירה מאחר שעקר מרשות היחיד זו והניח לרשות היחיד זו והעביר ארבע אמות בין זו לזו חייב עכ"ל.

ונראה לזכר, דהרי נתצאר דיקוד איסור תחומין היינו ענין הוצאה, וראוי היה להיות דיהא איסור תחומין אף בד' אמות, וכפי שהוא צאמת ציואל חוץ לתחום, אלא דבעלמא הילוך האדם לית ליה שם מלאכה, אך הילוך מרובה כשיעור תחומין שפיר חשיב כעין מלאכה, ונאסר באיסור תחומין.

ומעתה יש לדון, לכל דהילך האדם ד' אמות ברשות הרבים, דאף דמשלים שיעור ההילוך ברשות היחיד, שפיר איכא בזה איסור תחומין, דהרי ריבוי ההילוך לא אתי אלא לאשוויי להילוך כהילוך דמלאכה, אך כל דהילך יותר משיעור תחומין, י"ל דחייל שם הילוך דמלאכה על כל הילוכו [ויעוין ברמב"ן (בסוגין) דבעינן דיהלך כל ההילוך באיסור תחומין, ודנו אימתי מתרין ב'] וממילא עבר באיסור תחומין. (וי"ל דמעטת איכא איסור גס בעגס הא דמהלך השתא ברה"י, כיון דצוה משוי לתחילת הילוכו ברה"ר כהילוך דמלאכה).

ויתכן דעפ"ז יש לזכר נמי הא דמפלגינן בנכנס לדיר וסהר בין הוציאווהו גוים לבין יאל לדעת, די"ל דאין זה קנס ליואל לדעת או קולא ליואל שלא לדעת, אלא גדר

דחייב הא מיירי בעקר מרשות היחיד והניח ברשות היחיד].

ובביאור הדברים יתכן לדון, ע"פ מה דחזינן דאיכא דין שבת כיון דהותרה הותרה ושבת כיון דנאסרה נאסרה, ולכאוף חזינן דחלות איסור הוצאה והיתר הוצאה הוי חלות דין, וי"ל דדוקא ברשויות חיוב חיילי דיני הוצאה, משא"כ ברשות דמקום פטור לא חיילי כלל דיני הוצאה, ומעטת י"ל דאף דחזינן ללא בעינן דיהיו אף העקירה וההנחה ברשות הרבים, ומשום דעיקר המלאכה הויא רק עגס ההעברה, ואילו ההעקירה וההנחה הוו תנאי בעלמא (ואכמ"ל בגדר דין עקירה והנחה) אך מ"מ בעינן דיהיו עכ"פ ברשות חיוב דנאמרו צה דיני הוצאה, משא"כ במקום פטור ללא חיילי ציה כלל דיני הוצאה [וכרמלית מן התורה הויא מקום פטור].

ומעתה נראה לדון לזכר דברי הרמב"ם, דמצואר דדבריו דודאי איסור תחומין לא חמיר מאיסור הוצאה, ואי אפשר דיהא איסור תחומין במקום דליכא איסור הוצאה, וקשה דהא ברשות היחיד איכא איסור תחומין אף דליכא איסור הוצאה.

² ואף דיתכן ללא עבר איסור למפרע ממש, דבשעת תחילת הילוכו אכתי לא היה זה הילוך דמלאכה, אך מ"מ מכאן ולהבא נחשב כל ההילוך להילוך דמלאכה, ועכ"פ מכאן ולהבא ולמפרע עובר באיסור אף על תחילת הילוכו.

למטה מעשרה, אלא דיוצא חוץ לתחום למעלה מעשרה].

ולמשנ"ת נמצאף דהיכא דתחילת הילוכו ברשות הרבים, והשלים יציאתו חוץ לתחום בכרמלית, יהא תלי בצעיא דגמ', דאי יש תחומין למעלה מעשרה, והיינו דמהני להשלים שיעור יציאתו חוץ לתחום, ה"נ בכרמלית יהא חייב צכהאי גוונא, ומה שכתב הרמב"ם דבכרמלית ודאי ל"ש איסור תחומין, הרי הרמב"ם מיירי צבא בצפינה, דכל הילוכו מתחילתו הוי בכרמלית [ואה"נ הוי מצי למיבעי בגמ' לענין כרמלית, אלא דהתם בלא"ה אסור מדרבנן, דמדרבנן החמירו בכרמלית כחומרי רשות הרבים וכחומרי רשות היחיד, וממילא בכרמלית ליכא נפק"מ אלא לענין אי אסיר מדאורייתא חוץ ל"צ מיל, ולהכי נקטה הגמ' הבעיא בגוונא דלמעלה מעשרה, דהוי מקום פטור אף מדרבנן, ובזה מיבעי ליה אי מהני להשלים שיעור היציאה חוץ לתחום, ונפק"מ אי שרי לכתחילה לצאת חוץ לתחום למעלה מעשרה].

ואין להקשות הא הספינה עצמה הויא רשות היחיד, וא"כ אמאי לית צה איסור תחומין, דהרי ציחס לרשות היחיד דהספינה הרי ליכא הילוך והוצאה כלל, ולא אתינן עלה כלל משום הילוך האדם בתוך הספינה, וכל מה דדיינינן צה איסור

הדין, דצינא לדעת כיוון דתחילת הילוכו באיסור, לא מהני מידי הא דהשתא מהלך ברשות היחיד, כיון דהך הילוך מצטרף לתחילת הילוכו דהיה ברשות הרבים, משא"כ היכא דתחילת הילוכו באונס, דל"ש לחייבו על תחילת הילוכו (ויש להאריך עוד בזה ואכמ"ל).

והא דצצבת בצקעה והקיפוהו מחילות אסור להלך את כולן, אף דהתם תחילת הילוכו הוי ברשות היחיד, הא כבר נתבאר לעיל בשיטת הרמב"ם (פכ"ו משבת הי"ד) דס"ל כשיטת רבינו חננאל דיסוד הדין התם היינו מדינא דמחילה הנעשית צצבת לאו מחילה היא דצצבת כיון דנאסרה נאסרה.

ומעתה יש לבאר הא דמיבעי ליה אי יש תחומין למעלה מעשרה, והיינו בגוונא דתחילת הילוכו למטה מעשרה ויוצא חוץ לתחום למעלה מעשרה, ולמשנ"ת יש לבאר, דמיבעי לגמ' דכיון דלמעלה מעשרה הוי מקום פטור, דילמא לא מהני אף להשלים שיעור ההילוך, כיון דלא נאמרו כלל דיני הוצאה ותחומין למעלה מעשרה, וכעין המבואר בשיטת המאירי דאף דלא צעינן עקירה והנחה צרה"ר, מ"מ צעינן דיהיו ברשות חיוב [ולפ"ז בגוונא דכל הילוכו היה למעלה מעשרה מתחילה ועד סוף פשיטא לן דליכא איסור תחומין, דלא גרע מכרמלית, אלא צעיא דגמ' בגוונא דתחילת הילוכו

והנה בגמ' מבואר בפשוטו דכלל הצביא היכא דשצת צין השמשות למעלה מעשרה, אי קני שציתה [וכדצעי למיפשט ממתני' וכן משמע בפשוטו בצוגיא דלקמן (מה צ) גבי גשמים, ויעוין צראשונים (ויל"ד צשיטת רש"י צזה)].

ולמשנ"ת ציאור הדברים, דהנה יל"ד אי שיעור אלפים אמה ושיעור י"צ מיל הוי שיעור ציציה חוץ לתחום או דהוי שיעור במקום, וכבר האריכו צזה, ולמשנ"ת נראה דיסוד הדין הוי שיעור צהילוך, דהילוך צהך שיעור (די"צ מיל מדאורייתא ודאלפים אמה מדרבנן) הוי כעין מלאכה, אלא דממילא מכח זה נקבע כבר מקום שציתתו של האדם, דנאסר לצאת חוץ ממקום זה, אולם היינו דוקא צגוונא דחייל עליה איסור הילוך ממקומו, אך היכא דהוי למעלה מעשרה, להך צד דליכא תחומין למעלה מעשרה [והיינו דהילוך למעלה מעשרה לא מהני אף להצטרף להשלים שיעור הילוך לאשוויי להילוך כמלאכה] כיון דלא חייל עליה במקום זה איסור הילוך כלל, לא נקבע ליה המקום כמקום שציתה.

תחומין, היינו משום הילוך הספינה ענמה ציחם לרשות שחוצה לה, והא הוי הילוך צכרמלית (ולמעלה מי' הוי מקום פטור).

ויעוין צפירוש רבינו חננאל בר שמואל ז"ל (מחוטניה ותלמידה דהרמב"ם דאזיל צשיטתו) שכתב וז"ל יש איסור תחומין למעלה מעשרה או לא כו' פירוש דהואיל ואין צעמודים רוחב ד' לא הויין רשות יחיד ולא רשות הרבים אלא מקום פטור דכל למעלה מעשרה מקום פטור הוא כו' עכ"ל, הרי מבואר צלשונו דהספק משום דלא הוי רשות היחיד ולא רשות הרבים אלא מקום פטור, ונראה דדנתצאר דמיצעי ליה דדילמא דין תחומין הוי דוקא צרשות חיובא, צין רשות היחיד וצין רשות הרבים, אך לא צמקום פטור דלא הוי רשות חיובא כלל.

ויעוין צמאירי צצוגין וז"ל 'שכל שהוא מעשרה ולמעלה ואינו רחב ארבעה מקום פטור הוא' ומבואר דיסוד הנידון משום דלמעלה מעשרה הוי מקום פטור, ויעוין עוד צל' הראצ"ן (סי' ס).